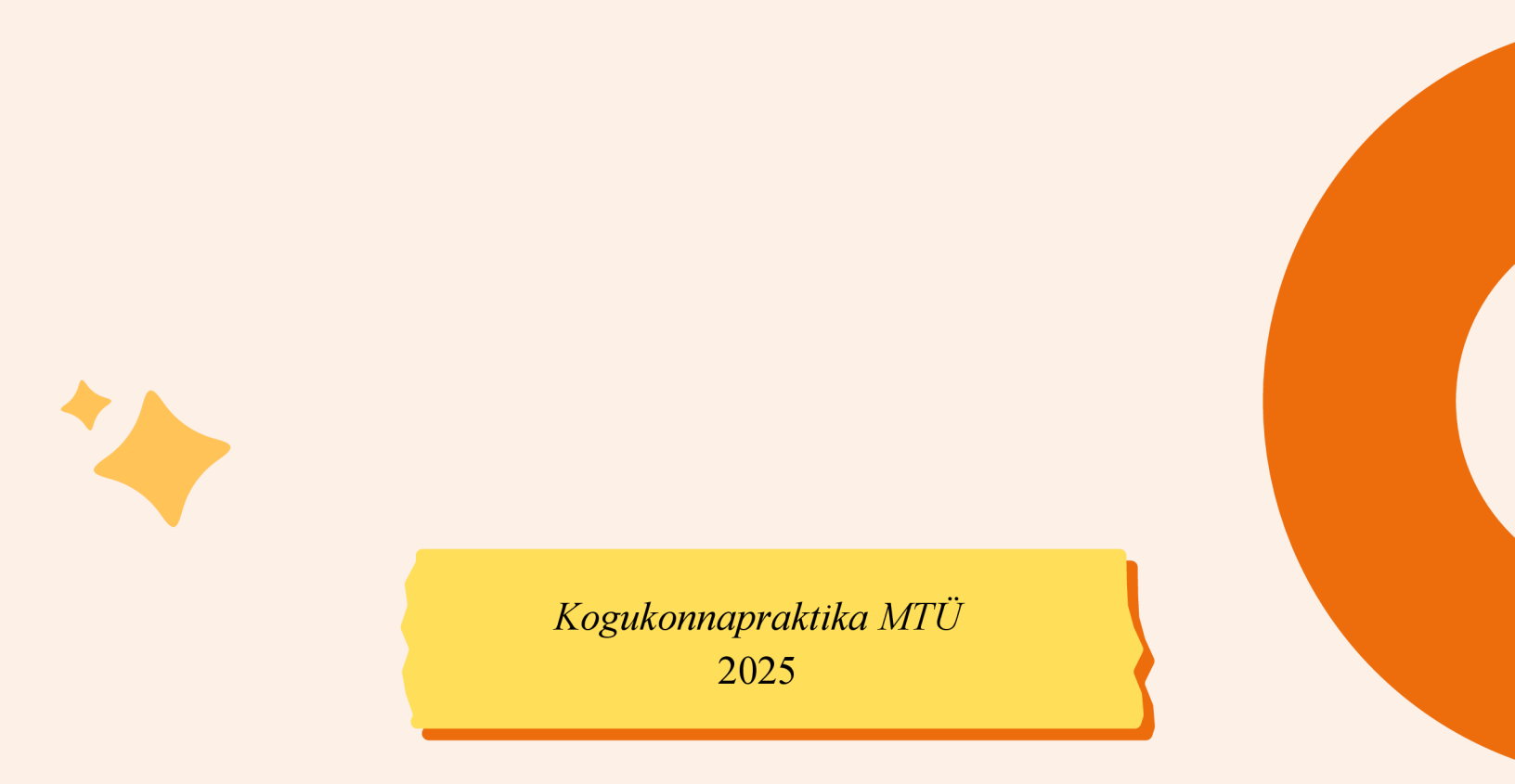

Kogukonnapraktika tööriista arendamise analüüs

Kogukonnapraktika MTÜ
2025

Kogukonnapraktika tööriista arendamise analüüsi teostati projekti “Kodanikuühiskonna mõju suurendamiseks ja arengu toetamiseks” raames.

Projekti nr: 2021-2027.4.07.23-0012

Autor:

Mirell Merirand

Kogukonnapraktika MTÜ juhatuse liige ja programmijuht

Töö sai teoks tänu Kogukonnapraktika partneritele ja programmis osalejatele. Autor tänab järgnevaid vabähendusi, koole ja õpilasi nende pühendumuse ja panuse eest:

Tallinna Toidupank, Saaremaa Toidupank, Läänemaa Toidupank, Pärnumaa Toidupank, Rapla Loomeruum, Artisti Inkubaator MTÜ, Kuressaare Edukontor, Bonifatiusse Gild, Samaaria, Saare KEK, Kehakatte Töökoda, Kuressaare Noortejaam, Innokas, Haapsalu Viigi Kool, Läänemaa Loomade varjupaik, Aarete Laegas, Lastekaiste Liit, Pärnu HUUB, Eesti Jäätmehoolduskeskus, Vabakonna Maja, Pärnu Noorte Vabaajakeskus, Rapla Riigigümnaasium, Läänemaa Ühisgümnaasium, Saaremaa Gümnaasium, Tarvastu Gümnaasium, Sindi Gümnaasium, Rakvere Riigigümnaasium, Püha Johannese Kool, Tallinna Vanalinna Hariduskolleegeium, Saku Gümnaasium.

Sisukord

I Kogukonnapraktika 2025 aasta tegevuste analüüs

1. Kogukonnapraktika programmi lühitutvustus	4
2. Kogukonnapraktika eesmärk ja 2025 aastal tehtud tegevused selle poole liikumiseks	5
3. Tegevuste tulemuste analüüs	7
1. Vabatahtlikus tegevuses osalemine	7
2. Vabatahtliku töö leidmise viisid	7
3. Mida vabatahtliku töö juures hinnati?	8
4. Koolivälised sündmused	9

I Vajadus programmi arendamiseks	13
1. Vajadus programmi arendamiseks	13
2. Tegevuskava lähiaastateks	15

I Kogukonnapraktika 2025 aasta tegevuste analüüs

1. Kogukonnapraktika programmi lühitutvustus

Kogukonnapraktika on siduv programm, mis on avatud kõikidele koolidele ja vabaühendustele, andes noortele arusaama kodanikuühiskonnast, võimaluse mitteformaalsel teel õppida ning panustada ühiskonda. Programmi ülesehitus on õpilasest lähtuv, et tal tekiks selge arusaam kodanikuühiskonnast, võimalus laiendada silmaringi, panna oma teadmisi proovile, märgata ja panustada ning muuta meie ühiskonda õiglasemaks ja paremaks kohaks kus elada.

Kogukonnapraktika meetod arendati 2013 aastal välja Vabaühenduste Liidu ja ühiskonnaõpetuse õpetajate koostöös ning selle aluseks võeti rahvusvahelised näited, kus õppekava osana tehakse kogukonnale kasulikke tööd. Näiteks programmi International Baccalaureate tegevus “Creativity. Action. Service” ja Ameerika Ühendriikide õppeasutuste ja kogukondade liikumine “Community Service”. Programmi idee ja ülesehitus on teadlikult kujundatud kergesti arusaadavaks ning läbitavaks, et igal noorel, kellel on soovi, oleks võimalus osaleda.

Programmi ülesehituse kava:

- õpilased osalevad (10-15 tundi) enda valitud organisatsiooni tegevustes, täites mõnd endale jõukohast ja huvipakkuvat ning vabaühendusele vajalikku ülesannet;
- nad näevad, kuidas sünnib ja toimib kodanikualgatus;
- nad saavad teada, milliseid ühiskonna probleeme vabaühendused lahendavad ning miks seda tehakse;
- vabaühenduses on juhendaja, kes aitab mõista, miks on konkreetse vabaühenduse töö kogukonna jaoks oluline;
- samal ajal aitab õpetaja (aineõpetaja või kursuse läbiviija) koolitunnis õpilastel kogetut analüüsida, sidudes selle teoreetiliste teadmistega.

Kogukonnapraktika tööriista arendamise analüüsi teostati projekti “Kodanikuühiskonna mõju suurendamiseks ja arengu toetamiseks” raames. Projekti nr: 2021-2027.4.07.23-0012

2. Kogukonnapraktika eesmärk ja 2025 aastal tehtud tegevused selle poole liikumiseks

Esmane programmi pilootimine toimus 2013 aastal ja alates sellest ajast on igal aastal koole ja vabaühendusi juurde liitunud (2020 aastal oli liitunud koole 50 ja vabaühendusi ca 130). Nende aastatega saadud kogemused ja tagasiside programmi osapooltelt on aidanud vajadused ja võimalused süstematiseerida, mis omakorda aitab luua sujuvat koostööd erinevate partnerite vahel ning vajalikud toetuspunktid praktika läbiviimiseks.

Kogukonnapraktika programmi eesmärk on tagada, et üle Eesti on noortel paranenud teadlikkus kodanikuühiskonnast ja kodanikuühiskonnas osalemise võimalustest. Nad on saanud hea õpikogemuse ja suurepärase võimaluse saada töökogemus, mis aitab valida tuleviku eriala, annab parema positsiooni tööturul ja ülikooli astumisel. Nad oskavad hinnata kodanikuühenduste panust ühiskonnas ja vajadusel olla ise aktiivne ja koostööaldis kodanik.

Peamised tegevused mida eesmärgi saavutamiseks on vaja teha:

- vabaühendustele toe pakkumine noorte süsteemseks kaasamiseks;
- noorte ja kogukonna vahelise suhtluskanali loomine, et soodustada vabaühenduste ja koolide vahelist kommunikatsiooni;
- noorte süsteemne kaasamine vabaühenduste tegevustesse ja seeläbi nende teadlikkuse tõstmine vabaühenduste rollist ühiskonnas ja majandussüsteemis;
- kogukonnapraktika tööriista mudeli arendamine, mis oleks kergesti kättesaadav ning kasutatav kõigile osapooltele ja soovijatele.

2025 aasta jooksul tehtud tegevused:

1. Intervjuud õpilastega.

Viidi läbi süvaintervjuud õpilastega (10 õpilast) ja saadeti välja ankeetküsitlus, kus kokku vastas 158 õpilast. Intervjuude eesmärk oli mõista nende huvi vabatahtliku töö vastu ja aru saada mis kanalite kaudu nad kõige enam infot leiavad. Oluline on ka mõista, mis on peamine motivaator vabaühenduse kontakti võtmiseks ning mil viisil seda tehakse (millist kanalit kasutatakse; kas on oluline sõprade kaasatus; õpetaja suunab või vanemad jms).

Kogukonnapraktika tööriista arendamise analüüsi teostati projekti “Kodanikuühiskonna mõju suurendamiseks ja arengu toetamiseks” raames. Projekti nr: 2021-2027.4.07.23-0012

2. Intervjuud vabaühenduse esindajaga.

Mitmetest uuringutest on välja tulnud mure, et vabaühendustel on soov noori kaasata ja nad on valmis õppima, kuidas seda teha, kuid puudu on võimalustest noortega ühendust saada. Enne intervjuusid oli meil hüpotees, et noored soovivad ühendust võtta peamiselt Instagrami või TikToki kaudu (kuna see on nende peamine suhtluskanal), kuid vabaühendusel ei ole seal kontot.

Antud intervjuude eesmärk oli välja selgitada mis tegevusi nad ise näevad, et võiks teha, kui palju nad on valmis panustama ja milline uus teenus või tööriist võiks noorte kaasamise nende jaoks lihtsamaks teha. Lisaks soovitakse jõuda koos põhjusteni, mis on praktilised kitsaskohad noortega suhtlemisel. Saadud info on sisendiks tööriista arendamisse, mille kaudu vabaühendustel oleks võimalus ise noortele enda poolt pakutavaid tegevusi tutvustada ja neid kogukonnapraktikale kutsuda.

3. Piirkondlikud koosloome koolitus-seminarid noortele ja vabaühendustele.

Eesmärgiga kokku kutsuda noored, et tõsta noorte teadlikkust kodanikuühiskonna olemusest ja seal osalemise võimalustest. Vabaühenduste jaoks on igasugune tugi, kus nad saavad oma tegevusi noortele tutvustada, suureks abiks. Nad näevad vajadust oma tegevusi noortele reklaamida ja leida kanaleid, mille kaudu nendeni tulevikus jõuda. Koolitus-seminari oluline osa on uute ideede leidmine ja nende võimalik rakendamine, mis saab toimuda kogukonnaga koostöös.

3. Tegevuste tulemuste analüüs

Intervjuud noortega

Intervjuude eesmärk oli mõista nende huvi vabatahtliku töö vastu ja aru saada mis kanalite kaudu nad kõige enam infot leiavad. Oluline oli ka aru saada, mis on nende enda motivatsioon seda teha. Intervjuu tehti 10 noorega erinevatest maakondadest ja lisaks vastasid sündmustel osalenud noored ankeetküsitlusele (158 noort Saaremaalt, Tallinnast ja Pärnust).

1. Vabatahtlikus tegevuses osalemine

Enamik vastajatest on mingil määral osalenud vabatahtlikus tegevuses, kuid **kaasatus on olnud juhuslik ning panustamine pigem lühiajaline**. Toetatud on ürituste korraldamist, kogukondlikke algatusi, heategevuslikke organisatsioone (nt Toidupank, loomade varjupaik) ning kooliga seotud projekte (laadad, spordivõistlused). Enamjaolt on kaasajaks olnud sõbrad või õpetaja.

2. Vabatahtliku töö leidmise viisid

Võimalusi vabatahtlikuks tegevuseks leitakse peamiselt (alustades kõige enam mainitust):

- kooli kaudu (õpetajad on suunanud või kaasanud projektidesse, õpilasesindus);
- sõbrad kutsuvad;
- sotsiaalmeediast (kõige rohkem TikTok'ist ja seejärel Instagram);
- vanemate soovitusel;
- kiriku kaudu;
- suurte sündmuste ja festivalide vabatahtlike programmide kaudu, mille info leitakse kas sotsiaalmeediast või sõbrad kaasavad (peamiselt maakohtades, kus suured sündmused saavad laiapõhjalist reklaami. Näiteks Paides Arvamusfestival, Saaremaal rallivõistlus, Pärnus erinevad jooksuvõistlused, Viljandis folgi festival).

Intervjuude käigus tuli välja vanemate ja sõprade suur mõju noorte vaba aja veetmise viisidele. Kui nemad on juba seotud mingite tegevustega, siis on suur tõenäosus, et nende lapsed ja lähedasemad sõbrad saavad samuti olema kaasatud.

“Mind viis alguses õde laagrisse ja nüüd aastaid hiljem korraldan ma ise neid laagreid. Sain eelmiselt korraldajalt failid, leidsin endale sõprade kaudu tiimi ja tegime ära. Peamiselt oli see suunatud koguduse noortele ja seal tegime ka reklaami.”

“Mu vanemad on seotud selle laada korraldamisega ja juba väiksena käisin seal alati kaasas. Nüüd vastutan ise heategevusliku loterii korraldamise eest. Kutsun endale sõbrad ka appi ja alati on tore.”

Kooli ja õpetaja roll kogukonnapraktikale suunajana on väga oluline. Eriti väiksemates linnades (nt Tarvastu, Viljandi, Haapsalu). *“Tänu õpetajale oleme käinud paljudes kohtades ja tutvunud kõikide meie linna elutähtsate teemuste pakujate ja vabaihendustega” (LÜG`i õpilane).*

Enamus noored kinnitasid, et esimese sammu tegemine oli kõige hirmutavam. *“Kui sõber ei oleks mind kutsunud, siis ma kindlasti ei oleks läinud. Aga nüüd ma teen juba teisi asju, kuna sain sealt uusi tutvavaid ja mul on päriselt nii põnev elu tänu sellele.”*

Üllatuseks tuli kodu mõju, kui kaasamise pärssija. *“Mul sõbrad läksid noortekasse aga ema ütles, et mina ei tohi minna. Ta arvab, et need noored teevad seal lollusi ja satuvad pahandustesse” (Pärnu õpilane).*

Noorte jutust tuli välja, et kuna vanematel ei ole selget ülevaadet mis vabaihendustes (nt noortekeskustes) toimub, siis nad pigem ei usalda neid kohti ja paluvad noortel sealt eemale hoida. Mitmed kohtumised noortega kinnitasid seda arvamust ning paluti ideid, kuidas vanemateni jõuda ja nende teadlikkust vabaihenduste tegevustest tõsta.

3. Mida vabatahtliku töö juures hinnati?

Peamiselt hinnati uute inimestega tutvumist ja võimalust teha midagi head. Enamjaolt oli sealne õhkkond positiivne ja toetav, mis tekitas tunde koostööd pikemalt teha.

“Ma olen nii palju õppinud ja uusi asju teada saanud tänu sellele, mida ma koolis ei oleks kunagi õppinud. Tänu sellele tean ma ka, mida ma tahan edasi õppima minna.”

Intervjuude käigus mainiti, et paljud nende klassikaaslased ja sõbrad ei ole tegelikult kaasatud kogukonnategevustesse või vabatahtlikuks panustamisse, kuna ei leita kooli ja trennide kõrvalt aega. **Üheks põhjuseks toodi välja ka asjaolu, et kuna tegevus ei ole tasustatud, siis ei süveneta nende sisusse.**

Kogukonnapraktika tööriista arendamise analüüsi teostati projekti “Kodanikuühiskonna mõju suurendamiseks ja arengu toetamiseks” raames. Projekti nr: 2021-2027.4.07.23-0012

4. Koolivälised sündmused

Peamiselt köidavad noorte tähelepanu muusika- ja kultuuriüritused, spordiüritused, ja heategevuslikud algatused (eelkõige jõulude ajal). See näitab, et noored märkavad ka kooliväliseid võimalusi, kuid enamjaolt jäävad nad siiski pealtvaatajaks. Neil ei teki isegi tunnet, et nende abi seal vaja võiks minna või et oleks võimalus olla kaasatud.

“Kui keegi kooli rääkima ei tule ja otseselt ei kutsu üritusele appi, siis ma küll ei julge ennast ise pakkuda. Isegi kui näen reklaami, kus otsitakse vabatahtlikke.”

“Kui õpetaja annaks otsekontakti kellele helistada või kirjutada, siis ma võibolla mõtleks selle peale. Või kui kontaktisik tuleks ise klassi rääkima mis seal tegema peab.”

“Ma lähen aimult siis kui keegi tuttav või sõber kutsub”

Kokkuvõte

Noored on motiveeritud ja huvitatud osalema vabatahtlikus tegevuses ning kogukonnaelus, kui keegi sõber või usaldusväärne isik (vanemad, õpetaja) neid suunab või kaasa kutsub. Lisaks heade sõprade soovitusel on oluline ka tegevuste või sündmuste reklaamid, mis on lihtsas keeles ja nähtavad platvormidel, mida nad igapäevaselt kasutavad (TikTok, Instagram). **Suurt rolli mängib ka kooli keskkonnas positiivse ning toetava kogukonna loomine.** See loob eeldused, et seal jagatavat infot väärtustatakse ning koos teiste klassikaaslastega võetakse erinevatest koolivälistest sündmustest osa. Kuna soovitakse kuuluda gruppi ja lähtutakse grupi väärtustest.

Nagu üks noor mainis, siis *“Koolis võiks olla rohkem infot ja tutvustusi, kuhu saab minna ja mida teha. Ma vaatan internetist ainult kodutöösid ja TikTokki.”*

Intervjuud vabaühendustega

Vabaühenduste valmisolek noori kaasata on kõrge, kuid tegelik osalus on piiratud, juhuslik ja sõltub väga üksikutest teguritest – eelkõige isiklikest kontaktidest, koolide initsiatiivist ja juhustest

Kogukonnapraktika tööriista arendamise analüüsi teostati projekti “Kodanikuühiskonna mõju suurendamiseks ja arengu toetamiseks” raames. Projekti nr: 2021-2027.4.07.23-0012

kokkulangemisest. Kuigi organisatsioonid on avatud ja noortele sõbralikud, ei toimu koostöö süstemaatiliselt ning puudub püsiv struktuur, mis toetaks noorte osalemise järjepidevust ja nähtavust.

Vabaühenduste esindajad kirjeldavad oma hoiakut kui toetavat ja positiivset – nad rõhutavad, et soovivad noortele pakkuda head kogemust ning et vabatahtlikke võetakse alati rõõmuga vastu. „*Oleme ise toetavad ja rõõmsad, vastuvõtlikud. Sellepärast võib-olla jääb noortele hea tunne sisse,*“ sõnastas üks organisatsiooni esindaja. Kuid sellele järgneb sageli kurb tõdemus: „*Kahjuks pärast praktikat pole edasi keegi käima jäänud.*“

See peegeldab laiemat mustrit – noortega tekib küll lühiajaline kontakt, kuid see ei jätku pärast kooli- või projektiperioodi. **Noored tulevad, saavad hea kogemuse, ent püsivat seost vabaühendusega ei kujune, kuna puudub järeltegevus, jätkusuutlik motivatsioonisüsteem ja selge tee edasiseks osalemiseks.**

Mitmed organisatsioonid tõid esile, et noorte kaasamine on ettearvamatult ja sõltub suuresti koolide valmisolekust või individuaalsetest kontaktidest. „*Ei ole kindlust, kas noored tulevad või mitte. Kogu aeg oled nagu ootel. Sooviks, et teaks ette, millal on oodata. Vahest oleks väga vaja ja siis ei tea, kuhu pöörduda,*“ kirjeldas üks vabaühendus. Selline ebakindlus muudab koostöö planeerimise keeruliseks ja tekitab tunde, et süsteem toimib juhuslikult, mitte koordineeritult. Vabaühendused vajavad selget struktuuri ja kanalit, mille kaudu saaksid teada anda, millal ja kus neil oleks noori appi vaja.

Suureks murekohaks tõid enamus välja **kommunikatsiooni ja koordineerimise puudulikkuse.**

Paljud organisatsioonid soovivad koolidega tihedamat kontakti, kuid ei tea, kelle poole pöörduda või kuidas oma võimalustest teada anda. Üks esindaja sõnas: „*Ma hea meelega käiksin koolis rääkimas, kuid ma ei tea, kuidas sinna saab. Keegi pole kutsunud.*“ Teine lisas: „*Hea, kui me saaksime kuskile teada anda, millal ja kus oleks noori appi vaja. Näiteks sulle (KKP-le) ja sina suhtled kooliga.*“ Sellised mõtted näitavad, et vabaühendused tajuvad vajadust keskse koordineeriva lüli järele – platvormi või tööriista, mis vahendaks infot koolide ja vabakonna vahel ning looks nähtavad ja kergesti ligipääsetavad koostöövõimalused. Paljuski ollakse sõltuvad õpetajast, kelle vaba valik on kas koordineerida või mitte. „*Eelmistel aastatel oli meil hea kontakt õpetajaga, aga tema liikus nüüd koolist ära ja enam ei olegi õpilased meil käinud,*“ mainis üks ühenduse esindaja.

Lisaks toodi esile, et noorte kaasamise võimalused vähenesid oluliselt pärast COVID-19 perioodi, kui katkesid paljud varasemad kontaktid koolide ja ühenduste vahel. „*Peale koroonat pole enam noori kutsunud. Kuid eelnevalt oli väga hea kogemus, nad olid väga hästi meelesstatud. Ühe noorega jäi koostöö püsima,*“ kirjeldas üks organisatsioon.

See näitab, et vabaühendused on küll avatud noortele, kuid kontaktide taastamine vajab sihipärast tuge ja vahendajaid.

Ühendused on toonud välja ka **vajaduse noortega otseseks kohtumiseks ja oma tegevuste tutvustamiseks**. Mitmed organisatsioonid on väljendanud soovi osaleda üritustel, kus nad saaksid noortele oma tegemisi ja võimalusi tutvustada: „*Võiks olla mingid üritused, kus me saaksime tulla ja enda tegevusi tutvustada.*“ Selline tagasiside on otseselt kooskõlas ka antud aruande alguses viidatud raportite soovitustega, korraldada regulaarsed vabatahtliku töö festivalid või kontaktüritused, mis tooksid õpilased ja vabakonna esindajad füüsiliselt kokku ning looksid rohkem usaldust ja teadlikkust.

Kõik intervjuueeritavad mainisid **vajadust tugisüsteemi või koolituste järele**, mis aitaksid neil mõista noorte motivatsiooni, suhelda nendega kaasahaaravamalt ja pakkuda tähenduslikke ülesandeid. Ühendused soovivad osaleda noorte arengus, kuid vajavad teadmisi ja vahendeid, kuidas seda süsteemselt teha.

Kokkuvõttes võib öelda, et vabaühenduste peamised mured noorte kaasamisel on järgmised:

- koostöö koolidega on juhuslik ja vajab selget vahendavat süsteemi;
- puudub usaldusväärne kanal, mille kaudu noori leida ja tegevust planeerida;
- noortega kontakt katkeb sageli pärast esmast osalust, sest puuduvad jätkumehhanismid;
- organisatsioonid vajavad tuge, juhendamist ja nähtavust, et oma tegevust noortele paremini tutvustada;
- COVID katkestas paljud head praktikad ning kontaktide taastamine vajab sihipärast tuge.

Vabaühenduste hinnangul on noortega koostöö väga väärtuslik ja rikastav, kuid et see oleks jätkusuutlik, on vaja tugevat koordineerimist, nähtavust ja struktureeritud süsteemi.

Koosloome sündmuste peamised kokkuvõtted ja järeldused

Kogukonnapraktika programmi raames toimunud vabaühenduste ja noorte ühised koosloome sündmused tõid kokku noored ja vabaühendused maakonnapõhiselt. See lõi avatud õhkkonna ja võimaluse aruteludeks, kus noored said otsesuhtluses tutvuda kohalike ühenduste tegevustega ning leida endale sobivaid panustamisvõimalusi.

Vabaühendused tõdesid, et selline vahetu kohtumine aitab kindlasti murda barjääre, suurendada usaldust ja anda kindlust, et kogukonna tegevused lähevad noortele korda. **Mõneti tuli paljudele üllatuseks, et noortel tegelikult ei ole liiga palju vaba aega, kuna koolikohustused, huvikoolid ja kohustused perega võtavad enamus nende ajast.** Seega panustamine kogukonda ei tulene ignorantsusest vaid ajapuudusest või siis ajaplaneerimise oskamatuses.

Noorte tagasiside põhjal selgus, et sündmused muutsid vabatahtliku tegevuse nende jaoks palju nähtavamaks. Nad said teada võimalustest, mis on nende kodulinnas juba aastaid olemas, kuid mille info ei olnud nendeni varem jõudnud. Lisaks kujunesid ürituste käigus noorte ja ühenduste vahel väärtuslikud kontaktid.

Nii koolid kui vabaühendused olid väga tänulikud sündmuste eestvedamise eest ning korduvalt mainiti selliste kohtumiste vajalikkust.

II Vajadus programmi arendamiseks

1. Vajadus programmi arendamiseks

Eesti noortepoliitika seab eesmärgiks, et noored oleksid ühiskonnas aktiivsed, vastutustundlikud ja oma kogukonna ellu panustavad kodanikud. Kuid viimased uuringud (nt „*Noorte kaasamise kontseptsioon ja tegevuskava*“, Praxis, 2025 ja „*Maakonnas tegutsevate vabaiühenduste laste ja noorte kaasamise kaardistus*“, Teder, 2024) ning kogukonnapraktika tegevus näitavad, et noorte osalus ja kaasatus ühiskondlikus elus on ebaühtlane, juhuslik ja sageli formaalne (kooli poolt kohustatud). Siit võime järeldada selge vajaduse süsteemse ja praktilise toetusplatvormi järele, mis looks noortele võimaluse omandada ühiskondliku osaluse kogemus ja toetaks vabaiühenduste võimekust noori sisukalt kaasata. Võimalikuks lahenduseks on kogukonnapraktika programmi arendamine tööriistaks vabaiühendustele, mis ühendab noored, koolid ja kodanikuühendused ühiseks tegutsemise ja õppimise vormiks.

Kuigi riiklikud arengukavad rõhutavad noorte aktiivse osaluse olulisust, seisavad vabaiühendused silmitsi ressursside (aeg, inimesed) nappuse, kommunikatsiooniprobleemide (ei teata, kust leida noori ja kuidas neid kaasata) ja täiskasvanute hoiakutest tulenevate tõketega (nt noored on laisad, nad ei viitsi ja ei oska midagi). Noorte kaasamine on pigem nende passiivne osalemine tegevustes, mitte kui partnerlussuhe otsustusprotsessides. Tihti ei mõisteta noorte motivatsiooni ja väärtusi mis omakorda takistab vastastikust mõistmist ja usaldust.

Kogukonnapraktika programmi eesmärk on olnud koostöös vabaiühendustega pakkuda päriselu keskkonda, kus noored ja täiskasvanud saaksid koos tegutseda, õppida üksteiselt ning kujundada uusi osaluskultuuri tavasid. Kuid aeg on muutunud ning koos nendega tavad ja kultuurid.

Lisandunud on uued veebikeskkonnad ja võimalused, mis kõik konkureerivad noorte tähelepanuga. See on asetanud vabaiühendused nõrgemasse positsiooni ning on tekkinud selge vajadus nende toetamiseks. Kuna ilma ühtse kodanikuühiskonna ja kogukonnakultuurita ei arene ka meie ühtsus Eesti kodanikena.

Tederi 2024. aasta kaardistus ja antud aruandes eelnevalt välja toodud intervjuude kokkuvõte toob täiendavalt välja, et enamik maakondades tegutsevaid vabaiühendusi ei tegele sihipäraselt laste ja noorte kaasamisega. Kolmandikul ühendustest ei ole noori liikmeid ja 73 protsendil puudub inimene, kes vastutaks liikmete või noortega seotud tegevuste eest.

Kogukonnapraktika tööriista arendamise analüüsi teostati projekti “Kodanikuühiskonna mõju suurendamiseks ja arengu toetamiseks” raames. Projekti nr: 2021-2027.4.07.23-0012

Vaid väike osa organisatsioon on koostanud kaasamisstrateegia ning noortele suunatud tegevused on valdavalt projektipõhised ja lühiajalised. Paljud ühendused tunnevad, et neil puuduvad teadmised, kuidas noorteni jõuda, neid motiveerida ja neile sisulist rolli pakkuda. Sarnastel põhjustel jäävad noored sageli passiivseks, kuna nad ei taju, et nende arvamused või panused on tegelik mõju. Samuti puudub noortel teadlikkus vabaühenduste rollist ja võimalustest osaleda kogukonna arengus.

Kogukonnapraktika programmi eesmärk on toetada noorte aktiivset osalust ja nende enesekindluse, sotsiaalse vastutuse ja hoolivuse kujunemist. Praktika vormis osalemine kogukondlikus tegevuses pakub noortele kogemuse, mis ühendab õppimise ja tegutsemise ning aitab kujundada väärtusi, mis jäävad püsima ka täiskasvanueas. Samal ajal annaks programm vabaühendustele võimaluse luua järelkasvu ja tugevdada oma jätkusuutlikkust. Selline mudel seoks haridus- ja noorsootöö valdkonna kodanikuühiskonnaga, pakkudes noortele koolikeskkonnast väljapoole ulatuvat, praktilist ja tähenduslikku õppimiskogemust.

Programmi ülesehitus ning mõjuulatus peaks olema üleriigiline ning toimima süsteemselt, et olla jätkusuutlik. Selle keskmeks peaks olema koolide, vabaühenduste ja kohalike omavalitsuste koostöö, mida toetaks pädevate juhendajate väljaõpe (nn sädeinimeste) ja vastavad koolitused. **See ei ole pelgalt vabatahtlik töö, vaid õppe- ja arenguprotsess, mille käigus kujuneb noore arusaam oma rollist ühiskonnas ning oskus panustada kogukonna heasse käekäiku.** Nii tugevneb kodanikuühiskond, luues eeldused uue põlvkonna teadlike, vastutustundlike ja tegusate kodanike kujunemiseks.

Süsteemne lähenemine ja kogukonnapraktika tööriista arendamine on vajalik samm, et muuta need eesmärgid tegelikkuseks ja siduda noored oma kogukondadega viisil, mis on neile tähenduslik ja ühiskonnale väärtuslik.

2. Tegevuskava lähiaastateks

Kogukonnapraktika (edaspidi KKP) programmi eesmärk on tugevdada noorte kaasamist kodanikuühiskonna tegevustesse, suurendada vabaühenduste ja koolide koostööd ning arendada üleriigilist süsteemi, mis toetab nende teadlikkust, osalusvõimet ja praktilist kogemust ühiskondlikus tegevuses. Nagu intervjuudest välja tuli, siis leiavad noored vabatahtliku töö võimalusi peamiselt **kooli kaudu, sõprade soovitusel** või **sotsiaalmeedia vahendusel**, mis kinnitab vajadust paremini struktureeritud ja noortepärase teavitustöö järele. Neile meeldib vabatahtliku tegevuse juures **tähenduslikkus, kogukonnatunne, uued tutvused, praktilised oskused** ja võimalus näha oma panuse otsest mõju. Samal ajal takistab osalemist sageli see, et info ei jõua nende kanalitesse või on sisenemise barjäär liiga kõrge (ei julgeta ühendust võtta).

Seetõttu keskendub tegevuskava sellele, et muuta vabatahtlik tegevus ja kogukonnapraktika noortele **lihtsasti leitavaks, suhtluspõhiseks ja kogemuslikuks**, tugevdades kohalikke kontaktvõrgustikke ning pakkudes koolidele ja vabaühendustele praktilist tuge ja ressursse. Keskenduda tuleks maakondliku tugivõrgustiku loomisele, juhendajate ja koolide toetamisele, info ja kogemuste levitamisele ning KKP digitaalsete lahenduste edasiarendamisele. Tegevuste elluviimise tulemusena suureneks KKP platvormi kasutajate arv, tugevnevad koolide ja vabaühenduste koostöösuhted ning kasvab noorte teadlikkus ja valmisolek panustada kogukondlikku arengusse.

1. Kogukonnapraktika kontaktisikute leidmine igas maakonnas

Igas maakonnas leida kogukonnapraktika kontaktisik ehk sädeinimene, kelle ülesandeks on koordineerida ja toetada programmi rakendamist piirkonnas. Sädeinimene aitaks hoida sidet kohalike koolide, juhendajate ja vabaühenduste vahel ning toetada praktikate ettevalmistamist ja läbiviimist. Inimeste leidmiseks teha koostööd maakondlike arenduskeskuste, noortevolikogude, õpilasesinduste ja noortekeskustega. Leitud kontaktisikutele pakkuda väljaõpet, regulaarselt toimuvaid kohtumisi ning metoodilist tuge. Selline lähenemine tagab, et programm on juurdunud kohalikul tasandil ja toetab iga maakonna eripärasid.

2. Regulaarsed infokirjad koolidele ja vabaühendustele

Tegevuste nähtavuse ja info vahetuse tagamiseks tuleb koostada kaks sihtrühmapõhist infokirja: üks koolidele ja juhendajatele ning teine vabaühendustele. Koolidele suunatud infokiri keskendub praktikaperioodide, juhendmaterjalide ja õppematerjalide tutvustamisele, toetades õpetajaid ja koordinaatoreid programmi rakendamisel. Vabaühendustele mõeldud infokiri jagab infot kogukonnapraktika võimalustest, noorte kaasamise headest tavadest ja tulevastest sündmustest. Regulaarne kommunikatsioon aitab hoida osapooled kursis ja toetab programmi järjepidevust.

3. Vabatahtliku töö festivalid koolides

Korraldada vabaühenduste ja noorte ühiseid sündmusi – näiteks vabatahtliku töö festivalid, kogukonnapäevad või töötoad – mis loovad olulist väärtust nii noortele, organisatsioonidele kui ka kogukonnale tervikuna. Need kohtumised pakuvad noortele võimalust kogeda vabakonna tegelikku elu, saada isiklik kontakt organisatsioonidega ja mõista, kuidas nende panus mõjutab ühiskonda. Samal ajal aitavad need sündmused vabaühendustel jõuda noorteni vahetu suhtluse kaudu, tutvustada oma tegevust ja leida uusi vabatahtlikke ning tulevasi kaastöötajaid.

Raportid ja kogemused näitavad, et just ühised üritused on kõige tõhusam viis tekitada usaldust ja huvi. Need muudavad vabatahtliku tegevuse nähtavaks ja ligipääsetavaks ning aitavad noortel leida tähenduslikku tegevust väljaspool kooli. „*Oleme ise toetavad ja rõõmsad... kahjuks pärast praktikat pole edasi keegi käima jäänud*“,“ tõdes üks ühendus – see peegeldab vajadust hoida kontakti ja pakkuda korduvaid, positiivseid kohtumisi.

Ühised tegevused on väärtuslikud ka vastastikuse õppimise seisukohalt: noored arendavad sotsiaalseid ja kodanikulikke oskusi, samal ajal kui vabaühendused õpivad paremini mõistma noorte ootusi ja suhtlusviise. Nii tugevneb põlvkondadevaheline mõistmine ja suureneb kogukondlik sidusus.

4. Kogukonnapraktika platvormi täiendamine ja arendus

KKP süsteemi jätkusuutlikkuse tagamiseks tuleks arendada edasi kogukonnapraktika.ee veebiplatvormi. Platvormi uued funktsioonid toetaksid noorte osalemist ja vabatahtliku tegevuse nähtavuse kasvu. Täiendused sisaldavad järgmisi mooduleid ja funktsioone:

– **Vabaühendustele ja koolidele suunatud kalender „Kutsu mind kooli“**, mis võimaldab organisatsioonidel pakkuda külalistunde ja kogemuste jagamist koolides.

Kogukonnapraktika tööriista arendamise analüüsi teostati projekti “Kodanikuühiskonna mõju suurendamiseks ja arengu toetamiseks” raames. Projekti nr: 2021-2027.4.07.23-0012

- **E-tunnid**, kus tutvustatakse kodanikuharidust ja kogukonnaalgatuste vajalikkust, lisaks on õppematerjalid juhendajatele ning noortele KKP kontseptsiooni tutvustamiseks (5 videot, 30 minutit).
- **Vabaühenduste ja koolide profiilid**, mis võimaldavad hallata praktikaperioode, vabatahtlike kuulutusi ja osalust. Lisada kuulutusi, kus vabatahtlikud ja organisatsioonid saavad leida teineteist („Otsin vabatahtlikku“ ja „Otsin vabatahtliku töö kohta“).
- **Automaatne tunnistuse väljastamise süsteem**, mis loob ametliku tõendi kogukonnapraktika läbimise kohta.

Platvormi uuendused toetaksid otseselt eesmärki muuta kogukonnapraktika kasutajasõbralikuks, nähtavaks ja mõjusaks tööriistaks, mis tugevdab noorte ja vabakonna koostööd ning suurendab vabatahtliku tegevuse väärtust ühiskonnas.

5. Kommunikatsiooni- ja tunnustuskampania „#kaasanoori“ elluviimine

Kampania võiks olla suunatud sädeinimeste, juhendajate ja aktiivsete noorte nähtavuse suurendamisele ning KKP väärtuse tutvustamisele koolides ja kogukondades. Tegevused hõlmaksid sotsiaalmeediakampaniaid, artikleid, intervjuusid ja tunnustussündmusi. Peamiseks eesmärgiks on tõsta teadlikkust kogukonnapraktika võimalustest, tunnustada eeskujusid ning kutsuda uusi partnereid programmi kaasama.

Kogukonnapraktika tegevuste tulemusena paraneb koolide ja vabaühenduste koostöövõimekus, suureneb osalejate arv ning kasvab noorte teadlikkus kodanikuühiskonna väärtustest ja võimalustest. Programm aitab kujundada noortest vastutustundlikke ja teadlikke kodanikke ning loob kestva mudeli kodanikuaktiivsuse ja kogukondliku osaluse arendamiseks.